**ПРОЕКТ!**

# МОТИВИ

# КЪМ ПРОЕКТА НА ЗАКОН ЗА ДОПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАТЕЛНИЯ КОДЕКС

## 1. Причини, които налагат приемането на предложения законопроект

На 18 май 2022 г. беше приет Докладът от Петия оценителен кръг за България на Комитета на експертите за борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма към Съвета на Европа (MONEYVAL). Извършената от Комитета оценка се основава на Международните стандарти на Групата за финансово действие за борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма и на пролиферацията (Препоръките на FATF) и на Методологията за оценка на техническото съответствие с Препоръките на FATF.

В резултат на приетия Доклад от Петия оценителен кръг, по отношение на Република България се прилага най-тежката процедура за мониторинг на Комитета MONEYVAL – процедура на засилен мониторинг. Същевременно започна и съответната Процедура за наблюдение на FATF, осъществявана от група в рамките на организацията, създадена с цел насърчаване на по-добро глобално съответствие с международните стандарти за противодействие на изпирането на пари и финансирането на тероризма. Периодът на наблюдение на страната ни от FATF приключи през м. юни 2023 г., след което, поради липсата на напредък в изпълнението на препоръките от цитирания оценителен доклад на MONEYVAL, България беше включена в списъка на юрисдикциите под засилен мониторинг – т.нар. „сив списък“ на FATF.

Предложените със Законопроекта за допълнение на Наказателния кодекс (НК) изменения и допълнения на действащото законодателство (освен на Наказателния кодекс, и на Наказателно-процесуалния кодекс и на Закона за Националната агенция за приходите), целят изпълнението на направените препоръки.

## 2. Цели на предложения законопроект

Предложените със Законопроекта за допълнение на Наказателния кодекс (ЗДНК), предвиждащ промени и в Наказателно-процесуалния кодекс (НПК) и в Закона за Националната агенция за приходите (ЗНАП), изменения се обособяват в три групи, които имат за цел:

1. Правилно изпълнение на изискванията на Препоръка 4, „Замразяване, изземване, отнемане и конфискация на престъпно имущество“ на FATF, както и на препоръки от Оценителния доклад за България на MONEYVAL (от 2022 г.), свързани с констатираната невъзможност за обезпечаване и отнемане на имущество по чл. 53 от НК от трети недобросъвестни лица, и необходимостта от осигуряване на защита на третите добросъвестни лица в тези случаи, в рамките на наказателния процес. В тази връзка, в цитирания оценителен доклад за страната ни се посочва, че следва да се отстранят следните недостатъци: *„Средствата за извършване на престъплението*

*могат да се отнемат само от извършителя, но не и от трети лица (т.е. от трети недобросъвестни лица)“* и „*Освен ако съответният предмет (имот) не представлява веществено доказателство в наказателното производство (и следователно може да бъде обект на изземване по реда на НПК), временните мерки не могат да бъдат приложени преди повдигане на обвинение и не могат да бъдат прилагани към трети лица“*.

За да отстрани горепосочените слабости по Препоръка 4, България следва да изпълни следния правен стандарт на ФАТФ (предвиден в цитираната препоръка) и тълкувателното пояснение към него: *„Имуществото, придобито от престъпна дейност, и имуществото със съответна равностойност се разпростира върху имущество, притежавано или държано от трети лица, но без да се засягат правата на добросъвестни трети лица. Примери за обстоятелства, при които имуществото се притежава или държи от недобросъвестни трети лица и може да бъде имущество, придобито от престъпна дейност, или имущество със съответна равностойност, включват: (а) имущество, което е под ефективния контрол на обвиняемия или разследваното лице и което например се държи или притежава от членове на семейството, сътрудници или юридически лица и договорености; или (б) когато имуществото е било подарено или прехвърлено на третата страна за сума, която е значително по-висока или по-ниска от пазарната стойност.“*

С оглед изпълнение на горепосочените международни стандарти и препоръки със законопроекта се предлагат съответни допълнения в чл. 53 от НК, както и се предвижда процесуалноправен ред за защита на правата на третите лица при обезпечаване и отнемане посредством създаване на нова Глава девета „а“ от НПК, „Участие в наказателното производство на трети лица, чието имущество подлежи на отнемане при условията на чл. 53 от Наказателния Кодекс“ с чл. 90а – 90б.

2. На следващо място се предлагат изменения и допълнения в чл. 234 от НПК, за да се изпълни следната препоръка от Оценителния доклад на MONEYVAL за България от 2022 г.: *„Законодателите следва систематично да преразглеждат формалните и бюрократични характеристики на НПК, за да установят пречките, породени от тези характеристики, и да уточнят какви законодателни промени трябва да бъдат извършени в това отношение. Приоритетно трябва да се промени режимът на сроковете в чл. 234 НПК, който се нуждае от най-спешно преразглеждане и изменение.“*

3. Третата група предложения за законодателни изменения са свързани със създаване в НПК на ред за изземване и управление на виртуални активи, като имат за цел улесняване дейността на компетентните органи при наказателното преследване на престъпленията, извършени посредством компютърни и информационни технологии. Липсата на такъв ред е констатирана и с Оценителния доклад на MONEYVAL за България по отношение на Препоръка 4, където се посочва, че *„всички органи срещат трудности с ефективното обезпечаване, управление и възстановяване на виртуални активи, въпреки че такива активи се срещат често в практиката.“*

4. На четвърто място се предлагат изменения в ЗНАП, които имат за цел преодоляване на констатирани слабости в режима на управлението на конфискувани, отнети и изоставени в полза на държавата имущества. В Оценителния доклад на MONEYVAL за България от 2022 г., в частта по Препоръка 4, е изрично посочено, че *„Не съществува механизъм за активно управление на иззети и конфискувани активи извън мерките за съхранение и отговорно пазене, както и за управление и разпореждане с имущество, което е било конфискувано по реда на НК.“* С оглед отстраняване на констатираните пропуски се предлага изменение на чл. 3 и създаването на нов чл. 3а „Разпореждане с конфискувани, отнети и изоставени в полза на държавата имущества и със задържани стоки“ в ЗНАП.

**3. Същност на законодателните промени**

**3.1. Допълненията в Наказателния кодекс се свеждат до следното:**

С оглед изпълнение на горепосочените международни стандарти и препоръки със законопроекта се предлагат съответни допълнения в чл. 53 от НК. Предвижда се да се отнема в полза на държавата и имущество по чл. 53, ал. 1 и 2 от НК, придобито от трето недобросъвестно лице, ако не подлежи на връщане и възстановяване. Имуществото ще се отнема и при правоприемство на юридическото лице.

Предлага се изчерпателна номенклатура на случаи, в които се приема, че имуществото е придобито от трето недобросъвестно лице. Това е имущество: 1. придобитото безвъзмездно от трето лице, ако то е знаело или е могло да предполага, че имуществото е сред посочените в ал. 1 или 2 на чл. 53; 2. придобитото възмездно от трето лице, ако то е знаело или е могло да предполага, че имуществото е сред посочените в ал. 1 или 2 на чл. 53 и е придобито: а) на стойност, значително надвишаваща или значително по-ниска от пазарната стойност или б) в замяна на имущество на стойност, значително надвишаваща или значително по-ниска от пазарната стойност; 3. придобитото от съпруг, лице, с което се намира във фактическо съжителство, бивш съпруг, роднини по права линия без ограничение в степените, роднини по съребрена линия - до четвърта степен включително, и по сватовство - до втора степен включително, ако то е знаело или е могло да предполага, че придобитото имущество е сред посочените в ал. 1 или 2 на чл. 53; 4. прехвърлено или внесено като непарична или парична вноска в капитала на юридическо лице, ако лицето, което управлява или контролира юридическото лице, е знаело или е могло да предполага, че придобитото имущество е сред посочените в ал. 1 или 2 на чл. 53; 5. придобитото от юридическо лице, което е контролирано от виновния или от лице по т. 3 или 4, самостоятелно или съвместно.

Предложената уредба обхваща случаите на трети недобросъвестни лица, когато последните не са извършители или съучастници в извършване на умишлени престъпления, но са се обогатили неправомерно.

**3.2. Измененията и допълненията в Наказателно-процесуалния кодекс се свеждат до следното:**

На първо място, създава се процесуалноправен ред за защита на правата на третите лица при обезпечаване и отнемане на тяхно имущество, посредством създаване на нова Глава девета „а“ от НПК, „Участие в наказателното производство на трети лица, чието имущество подлежи на отнемане при условията на чл. 53 от Наказателния Кодекс“ с чл. 90а – 90б. Така се създават гаранции за възможностите на тези лица, които са добросъвестни, да защитят своите права и законни интереси.

Предвижда се, че трети лица по смисъла на Глава девета „а“, са лицата, по отношение на чието имущество е направено искане за вземане на мерки за обезпечаване или искане за отнемане при наличие на условията на чл. 53 от Наказателния кодекс, с изключение на обвиняемия и заинтересованото юридическо лице. Те могат да участват в наказателното производство и чрез повереник.

Предлага се процесуалните възможности за защита на третите лица да са аналогични на вече утвърдените и ясни процедури. Предлага се когато мерките за обезпечаване на отнемането на имущество в полза на държавата са насочени към имущество на трети лица, след получаване на съобщението за наложената обезпечителна мярка те да могат да участват в производството относно мерките за обезпечаване при условията и по реда на Гражданския процесуален кодекс.

Регламентира се каталог от процесуални права на третите лица, които са им необходими за защита на техните материални права. В съдебното производство третите лица се предлага да имат следните права: да участват от момента, в който е направено искане за отнемане на тяхното имущество, да се запознават с делото и да правят необходимите извлечения; да представят доказателства; да правят искания, бележки и възражения и да обжалват актовете на съда, които накърняват техните права и законни интереси. Уточнява се, че третите лица могат да упражняват тези права само в пределите, необходими за защита срещу исканията за вземане на мерки за обезпечаване и за отнемане на тяхното имущество в полза на държавата, защото целта на тяхното участие е да могат да защитят своите права, без да застрашават движението на наказателното производство, като се отчита обстоятелството, че те не са страни по материалното наказателно правоотношение. Третите лица, както и останалите субекти, могат да правят искания, бележки, възражения, както и да обжалват актовете, които накърняват техните права и законни интереси, по електронен път, като се подписват с квалифициран електронен подпис. Третите лица ще могат да обжалват актовете на съда в частта, с която се накърняват техните права и законни интереси по реда, по който подлежи на обжалване постановения акт.

На второ място, изменения се предлагат и по отношение на процесуалните срокове за извършване на разследването и за мерките за процесуална принуда. С оглед отправената критика за формални и бюрократични процедури за удължаване на срока, се предлага увеличаване на първоначалния срок за разследване на три месеца, както и възможност още в началото да се определи по-дълъг срок при фактическа и правна сложност на делото – до шест месеца. Остава възможността прокурорът да определи по-кратък срок, което гарантира по-точно съобразяване на сложността на разследването. Предвижда се при фактическа и правна сложност на делото прокурорът

вече да може да удължи срока по чл. 234, ал. 1 от НПК до дванадесет месеца, вместо както досега – до четири месеца. Запазва се възможността, ако и този срок се окаже недостатъчен, административният ръководител на съответната прокуратура или оправомощен от него прокурор да може да го удължава по искане на наблюдаващия прокурор. Предвижда се срокът на всяко удължаване да се съобразява с фактическата и правната сложност на делото.

Предлага се промяна на ал. 7, като са съобразени отправяните критики, и съдържанието ѝ е насочено към осигуряване на незабавна възможност за прокурора да осъществи надзор върху качеството и срочността на разследването.

Строгият краен срок в член 234, ал. 8 от НПК е счетен от Комитета MONEYVAL дори за по-сериозен недостатък в сравнение с режима на сроковете за разследване, който значително намалява ефективната приложимост на всички временни мерки, и изведен като въпрос, подлежащ на приоритетно разглеждане. Отбелязва се, че правилното разследване на тежки престъпления, свързани с престъпления на организирана престъпност и/или с транснационални последици, или престъпления от областта на изпирането на пари със сложни схеми за изпиране на пари, оправдано би изисквало повече от 18 месеца, като автоматичната отмяна на наложени обезпечителни мерки в такива случаи може да има пряко отрицателно въздействие върху изхода на наказателното дело и да осуети обезпечаването на облагите от престъпна дейност по мащабни наказателни дела. Предлага се в ал. 8 наред с мярката за обезпечаване на гражданския иск да се включат и останалите мерки за обезпечаване – на глобата, на конфискацията, на отнемането на вещи в полза на държавата и на разноските по делото, които също да подлежат на отмяна от прокурора, ако основанието за тяхното вземане е отпаднало. За да се осигури възможност за ефективна защита на правата на третите лица, но също така и ефективност на разследването, е предложено решението за удължаване на сроковете на обезпечителните мерки да се взема от съда. Съдът, въз основа на обосновано искане на прокурора, ще може да удължава срока на мерките за обезпечаване на глобата, на конфискацията, на отнемането на вещи в полза на държавата и на разноските по делото, като срокът на всяко удължаване не може да бъде повече от една година и шест месеца при обвинение за тежко престъпление и осем месеца – в останалите случаи. Мерките за обезпечаване на гражданския иск, на глобата, на конфискацията, на отнемането на вещи в полза на държавата и на разноските по делото, ще се отменят, ако основанието за тяхното вземане е отпаднало.

На трето място, с предложеното изменение на чл. 163, ал. 7 отпада изискването компютърните информационни данни да се записват върху хартиен носител. Това изискване не отговаря на съвременните технологични реалности. Новите технологии позволяват обработката на огромно количество данни – десетки и стотици гигабайти и терабайти. Изискването тези данни да се запишат върху хартиен носител е нецелесъобразно и остаряло, а в случаите на големи количества данни – и практически неприложимо, т.к. би довело до необходимостта от генериране на стотици или хиляди страници с данни, които не могат да бъдат обработвани от разследващите органи и от съда в ръчен режим с разумни средства. Иззетите компютърни информационни данни следва да бъдат приобщени по делото като електронни доказателства и обработвани от

компетентните органи с автоматизирани средства (т.е. с информационни и комуникационни технологии). Това изменение от своя страна води до отмяна на разпоредбата на чл. 135 НПК.

С предложената нова ал. 8 в чл. 163 НПК се създава процесуален ред за изземване на криптоактиви като обект или средство на престъпление, за да могат да бъдат съхранени за целите на производството. С предложената нова ал. 10 в същата разпоредба се предвижда по искане на лицето, от което са иззети криптоактиви, прокурорът в досъдебното производство или съдът в съдебното производство, да могат да разрешат същите да бъдат продадени на платформа за търговия с криптоактиви за парична сума, по ред определен от Министерския съвет. Разходите по продажбата ще са за сметка на лицето, от което са иззети криптоактивите, а получената парична сума ще се съхранява в търговска банка, обслужваща държавния бюджет. Така се осигурява защита на интересите на лицето срещу евентуално обезценяване на стойността им в по-късен момент.

**3.3. Измененията и допълненията в Закона за НАП се свеждат до следното:**

С влизане в сила на съдебните актове, с които се постановява конфискация или отнемане на имущества, държавата придобива правото на собственост върху съответните имущества, за което последващо действие, респ. бездействие от страна на обвиняемите, респ. ответниците в производствата, не е необходимо. С така придобитото имущество държавата има правото, а от там и възможността да се разпорежда без съдействието на лицето, от което имуществото е отнето, както и без да е необходимо съдействие от съдебен изпълнител.

Налице е обаче празнота в закона по отношение на изземването на фактическата власт върху конфискувани и отнети в полза на държавата имущества, което води до невъзможност за упражняване функциите на НАП по чл. 3, ал. 1, т. 13 от ЗНАП, съответно до невъзможност за изпълнение на съдебните актове. Предложената разпоредба преодолява тази празнота, като предоставя правомощия на органите по приходите по изземване на конфискувани, отнети и изоставени в полза на държавата имущества от лица, които ги владеят или държат без правно основание. В преобладаващите случаи това са бившите собственици, от които имуществата са отнети или конфискувани, мними наематели, ползватели и др. С предложените промени се уреждат правомощия на органите по приходите, аналогични на тези на областните управители по чл. 80 от ЗДС, но отнасящи се за всички конфискувани, отнети и изоставени в полза на държавата имущества, за които е необходимо да се предприемат действия по изземване от НАП във връзка с изпълнение на актовете за конфискация или отнемане. С нея се цели създаване на възможност за защита на правото на собственост на държавата в случаите, когато имуществата по чл. 3, ал. 1, т. 12 и 13 от ЗНАП се владеят или държат без основание.

Предложено е оценяването на имуществата за тяхната продажба да се извършва по ред, определен от изпълнителния директор на НАП. По този начин ще бъдат отчетени всички специфични случаи при продажба на имуществата от НАП, с оглед определяне на най-добри условия за продажба.

С предложените промени е възприето отнетите имуществата да се предоставят за нуждите на бюджетни организации директно от изпълнителния директор на НАП или оправомощени от него лица, с изключение на моторни превозни средства и недвижими имоти, за които се запазва реда за предоставяне съответно от министъра на финансите и Министерския съвет. По този начин ще се постига по-голяма бързина при предоставяне на имуществата с оглед тяхното ефективно управление от нуждаещите се организации.

Въвеждат се и правила за разпореждане със задържани стоки, както и за бракуване и унищожаване на негодни стоки от органите и служителите на агенцията, без да се изисква съгласие на министъра на финансите, с оглед по-голяма оперативност. Предвижда се унищожаването да се извършва съобразно ред и условия, предвидени в наредба, издадена от министъра на финансите.

Регламентиран е ред за разпореждане с конфискувани, отнети и изоставени в полза на държавата криптоактиви. Предвиденият ред гарантира бърза реализация на криптоактивите, в случай че в НАП бъдат получени преписки за такива имущества.

**4. Очаквани резултати от прилагането на нормативния акт**

С предложените изменения и допълнения ще бъдат постигнати следните резултати:

1. Изпълнение на препоръки от Доклада от Петия оценителен кръг за България на Комитета на експертите за борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма към Съвета на Европа (MONEYVAL) свързани с: изпълнение на изискванията на Препоръка 4 „Замразяване, изземване, отнемане и конфискация на престъпно имущество“ на ФАТФ; изменение на чл. 234 от НПК; установяване на ред за изземване, обезпечаване и управление на виртуални активи; и преодоляване на констатирани слабости в режима на управлението на конфискувани, отнети и изоставени в полза на държавата имущества.

2. Повишаване ефективността на противодействието на престъпността и в частност - на изпирането на пари и финансирането на тероризма, чрез изрично предвиждане на възможността за обезпечаване и отнемане на имущество от трети недобросъвестни лица, в случаите когато последните не са извършители или съучастници в извършване на умишлени престъпления.

3. Осигуряване правата на засегнатите трети лица при обезпечаване и отнемане на имущество по чл. 53 НК чрез създаване на изрични права в тази насока и на наказателнопроцесуален ред за защитата им в НПК.

4. Подобряване на международния авторитет на българската държава.

**5. Финансови и други средства, необходими за прилагането на новата уредба**

Предвижда се осъществяването на дейността по законопроекта да се извършва в рамките на предвидените финансови средства на структурите.

Законопроектът не съдържа разпоредби, свързани с въвеждането на регулаторни режими.

Проектът на закон не съдържа разпоредби, въвеждащи актове на Европейския съюз, поради което към него не е изготвена таблица за съответствие с правото на ЕС.

Към законопроекта е приложена справка за съответствието му с Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи и с практиката на Европейския съд по правата на човека.

Законопроектът ще бъде публикуван за провеждане на обществени консултации за срок от 14 дни с оглед на необходимостта да се предприемат спешни мерки за изпълнение на отправените към Република България препоръки, съдържащи се в препоръките от доклада за България по фаза 4 от мониторинга по прилагането на Конвенцията за борба с подкупването на чужди длъжностни лица в международните търговски сделки на ОИСР и свързаните с нея инструменти.